

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

природних ресурсів і навколишнього середовища. Так, якість довкілля оцінюється на рівні 104-го місця з 140 країн світу, а за кількістю відомих видів тварин Україна потрапляє лише на 82-е місце. Ефективність українського законодавства та регулювання у сфері охорони навколишнього середовища не достатньо жорстке, що підтверджується 111 місцем в рейтингу. Вагомою причиною невисокої конкурентоспроможності туристичної галузі України є низка пріоритетності сектора подорожей і туризму в уряді, разом з тим відносна величина бюджетних коштів, що виділяються на розвиток туризму залишається на рівні зі світовими лідерами (38-е місце), що є наслідком недостатньої ефективності використання коштів.

Висновки та пропозиції. Згідно з глобальним Індексом конкурентоспроможності подорожей і туризму 2013 р., Україна змогла поліпшити конкурентоспроможність цього сектора, піднявшись за 2 роки на 9 позицій у рейтингу 140 країн світу. Разом з тим, приймаючи до уваги сприятливе географічне положення для розвитку туризму, у близькості країни до Казахстану, країн Закавказзя, Середньої Азії та Близького Сходу, що надає значні можливості для економічного та культурного співробітництва, положення України між Чорноморським та Балтійським басейнами, яке забезпечує зв'язки з країнами цих регіонів, рейтинг країни у глобальному Індексі конкурентоспроможності подорожей і туризму залишається досить низьким. Підвищення конкурентоспроможності сектору подорожей і туризму України на міжнародному туристичному ринку можливо за умови розроблення та впровадження сталого системного механізму розвитку туризму, основними складовими якого повинні стати: вдосконалення нормативно-правового забезпечення сприятливого для розвитку туризму та охорони навколишнього середовища, залучення іноземних інвестицій до туристичної галузі, розробка та реалізація довгострокових державних програм у секторі подорожей і туризму, посилення контролю за ефективним використанням коштів, що виділяються на розвиток сектору.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TT_Competitiveness_Report_2013.pdf
2. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weforum.org/reports/travel-tourism-competitiveness-report-2011>
3. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weforum.org/reports/travel-tourism-competitiveness-report-2009>
4. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Travel_Tourism_Competitiveness_Report_2007.pdf
5. Украина в мире: обзор международных индексов 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://feg.org.ua/uploadfiles/ckfinder/files/in_world/2013/ukraine_in_the_world_2013_rus_web.pdf

ОСОБЛИВОСТИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ РІВНІ

Гохберг Г.О., аспірант кафедри міжнародної економіки та туризму Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського (Україна)

Гохберг Г.О. Особливості формування та розвитку сучасної інфраструктури забезпечення продовольчої безпеки: національний та міжнародний рівні

У статті розглядаються сучасні підходи до забезпечення підвищення рівня продовольчої безпеки на національному та міжнародному рівнях за рахунок розвитку інфраструктури. Визначено, що важливим чинником є підвищення якості управлінських процесів, які реалізуються упродовж всього ланцюжка цінностей у сільському господарстві. Обґрунтовано необхідність врахування особливостей логістичних процесів. Визначено, що важливим елементом управління є формування поведінки споживача, яка має базуватися на інформованості щодо складу продуктів та їх впливу на організм людини. Обґрунтована необхідність розробки державних програм щодо забезпечення спеціального харчування специфічних категорій населення. Підкреслена необхідність використання стратегічних інструментів управління процесами розвитку інфраструктури забезпечення продовольчої безпеки.

Ключові слова: продовольча безпека, інфраструктура, механізм, міжнародна організація, ООН, ланцюжок цінностей, продовольча система, стратегічні інструменти.

Гохберг А.А. Особенности формирования и развития современной инфраструктуры обеспечения продовольственной безопасности: национальный и международный уровни

В статье рассматриваются современные подходы к обеспечению повышения уровня продовольственной безопасности на национальном и международном уровнях за счет развития инфраструктуры. Определено, что важным фактором является повышение качества управленческих процессов, которые реализуются на протяжении всей цепочки ценностей в сельском хозяйстве. Обоснована необходимость учета особенностей логистических процессов. Определено, что важным элементом управления является формирование поведения потребителя, которое должно базироваться на информированности о составе продуктов и их влиянии на организм человека. Обоснована необходимость разработки государственных программ по обеспечению специального питания специфических категорий населения. Подчеркнута необходимость использования стратегических инструментов управления процессами развития инфраструктуры обеспечения продовольственной безопасности.

Ключевые слова: продовольственная безопасность, инфраструктура, механизм, международная организация, ООН, цепочка ценностей, продовольственная система, стратегические инструменты.

Gohberg G. Features of the formation and development of modern infrastructure for food security on national and international levels

This article reviews new approaches to increasing the level of food security at the national and international levels through the development of infrastructure. Determined that the important factor is to improve quality management processes that are implemented throughout the value chain in agriculture. The necessity consideration of logistics processes was proved. Determined that an important element of management is to create consumer behavior, which should be based on knowledge about the composition of foods and their effects on the human body. The necessity of developing government programs to provide special food of specific groups. Underlined the need for strategic tools for process management infrastructure development to ensure food security.

Keywords: food security, infrastructure, machinery, international organization, the UN, the value chain, food system, the strategic tools.

Постановка проблеми. 4 грудня 2014 р. на 69 сесії Генеральної Асамблеї ООН в узагальнюючій доповіді Генерального секретаря ООН Пан Гі Муна «Шлях до гідного життя до 2030 року: викоринення злидення, перетворення умов життя усіх людей та захист планети» чітко визначено, що головним елементом порядку денного є люди та наша планета. Підкреслено необхідність формування гідності кожної людини, що потребує ліквідації злиденності, підвищення рівня продовольчої безпеки. «Глобалізована економіка та високі технології дозволять нам рішуче покінути з віковими проблемами крайнього голоду» стверджується у головних документах ООН, присвячених

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

проблемам розвитку [1]. Однак, слід констатувати, що ООН, інші міжнародні організації, уряди країн світу, окремі лідери світового масштабу розуміють складність цього завдання та неможливість його вирішення без консолідації зусиль на окремих напрямках, які дозволяють створити умови для подальшого прогресу. Одним із таких напрямів є створення сучасної, заснованої на використанні інноваційних технологій, інфраструктури забезпечення продовольчої безпеки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розв'язанню проблеми підвищення рівня продовольчої безпеки на міжнародному та національному рівнях присвячено значну кількість досліджень, починаючи від робіт, пов'язаних з уточненням дефініцій цієї тематики та діагностики методів оцінки рівня продовольчої безпеки (Лозинська Т., Курчатова Е., Нанавов А., Олійник В., Федорчук М., Майстро С.), визначення чинників, які впливають механізми управління процесами забезпечення продовольством (Багрецов Д., Куропаткін Ф., Воронін Б.) та завершуючи дослідженнями, які націлено на встановлення особливостей формування інфраструктури та інвестиційного забезпечення продовольчої безпеки (Андрійчук В., Кваша С., Саблук П., Кожемікіна М.). Незважаючи на різноманітність напрямів аналізу, використання авторами різноманітних методологічних засад та методичних прийомів досі не розв'язаними є питання щодо формування інноваційної інфраструктури забезпечення продовольчої безпеки на міжнародному та національному рівнях.

Невирішена проблема. Головною невирішеною проблемою виступає відсутність комплексного, системного підходу до визначення механізмів розвитку інфраструктури забезпечення продовольчої безпеки, які охоплюють увесь цикл від виробництва до споживання, враховують інтереси як виробників, так і споживачів, та передбачають базування на засадах концепції сталого розвитку. Відсутнє детальне обґрунтування ланцюжка цінностей у сільському господарстві та пропозиції щодо інструментів, які мають використовуватися на національному та міжнародному рівні для підвищення рівня продовольчої безпеки.

Мета статті. Встановити особливості формування та розвитку інфраструктури забезпечення світової продовольчої безпеки з відокремленням міжнародного та національного контексту.

Результати дослідження. На жаль, результати оцінки розвитку світової економіки в першій декаді двадцять першого століття дозволяють стверджувати, що діяльність багатьох міжнародних організацій, урядів, інтеграційних об'єднань, яка націлена на підвищення рівня продовольчої безпеки, поки що не досягає своїх цілей. Прогрес існує, але він достатньо повільний і забезпечує тільки часткове вирішення існуючих питань. Доповідь ФАО щодо результатів своєї діяльності в 2014 р. має як проблемну назву ("Стан справ у зв'язку з відсутністю продовольчої безпеки у світі 2014"), так і насичена переліком проблемних питань, в розв'язанні яких мають приймати рішення усі установи ООН. У доповіді констатується, що знижуються масштаби недоїдання, роботи по досягненню цілей у галузі розвитку, сформульованих в Декларатії тисячоліття (ЦРТ), і цільових показників боротьби з голодом, встановлених на Всесвітньому продовольчому саміті (ВПС), здійснюються у відповідності до планів. Тобто на глобальному рівні і в багатьох країнах прогрес у скороченні голоду триває, однак в ряді країн потрібні значні додаткові зусилля. Ці додаткові зусилля, на думку керівників та експертів ФАО, полягають у формуванні незмінної політичної волі на найвищому рівні, а саме питанням «забезпечення продовольчої безпеки та харчування має надаватися пріоритетне значення в політичному порядку денному і для поліпшення продовольчої безпеки та харчування повинна бути створена сприятливе середовище». Крім того досвід країн, які досягли прогресу, демонструє, що сприятливе середовище для зміцнення продовольчої безпеки та харчування відбивається діяльністю і наявністю потенціалу в чотирьох вимірах: політика, програми та правові механізми; мобілізація людських і фінансових ресурсів; координаційні механізми і партнерства та прийняття рішень на основі фактів. ФАО визначає, що з часу 1990-1992 років 63 країни досягли завдань, визначених Цілями розвитку тисячоліття по боротьбі з голодом, і 25 країн - більш важкою мети ВПС. У 11 з 63 країн, що розвиваються, вже в 1990-1992 роках масштаби недоїдання були менше 5%.

Подібні тенденції свідчать, що Мета в галузі розвитку, сформульована в Декларатії тисячоліття, в частині, що стосується боротьби з голодом (скорочення вдвічі частки голодуючого населення в країнах, що розвиваються), є досяжною. В той же час ФАО акцентує увагу, що скорочення масштабів голоду вимагає комплексного підходу. Цей підхід повинен включати державні та приватні інвестиції для підвищення продуктивності сільського господарства, поліпшення доступу до ресурсів, землі, послуг, технологій і ринків, соціальний захист для найбільш вразливих верств населення, конкретні програми харчування. Ще більшу увагу, на думку ООН, необхідно приділяти розвитку інфраструктури забезпечення міжнародної та національної продовольчої безпеки [2].

В кожній країні світу, в залежності від забезпеченості ресурсами у сільськогосподарському секторі існують особливі підходи до управління розвитком сільськогосподарського виробництва та споживання. Як слушно стверджує Кожемікіна М.Ю., визначаючи національні особливості управління «Інвестиційне відродження аграрного сектору економіки може бути прискорене за умови обґрунтованого підходу до визначення пріоритетних напрямів використання коштів інвестиційного призначення. В умовах обмеженості джерел фінансування інвестиційні ресурси слід першочергово спрямовувати на розвиток тих галузей та виробництв, від яких на сучасному етапі можна одержати більший ефект із коротшим строком окупності, а також які спрямовані на розв'язання гострих проблем сільського господарства» [3].

Розвиток інфраструктури забезпечення продовольчої безпеки визначається об'єктивними та суб'єктивними чинниками. Серед об'єктивних факторів: природна забезпеченість держави, географічне розташування, кліматичні умови, наявність фінансових та трудових умов для розвитку сільськогосподарського сектору. Серед суб'єктивних: діяльність менеджерів (починаючи з урядів країн), які регулюють процеси, що забезпечують виробництво та постачання продовольства конкретному споживачу. Як стверджує ФАО, використовуючи в цьому випадку поняття «продовольча система», розвиток та ефективність подібної структури, що охоплює державних діячів, суспільні організації, дослідників та спеціалістів, залежить від якості розробки стратегій, норм, програм та проєктів, які впливають на сільське господарство та виробничі системи [4].

Продовольчі системи трансформуються під впливом багатьох факторів, серед яких все більше значення мають фактори урбанізації, що впливають на процеси споживання. Вертикальна інтеграція, яка відображує стан сучасної інфраструктури забезпечення продовольчої безпеки, охоплює процеси зберігання, розповсюдження та продажу продовольства. Ефективна інтеграція дозволяє підвищити як стабільність сільського господарства та зберегти необхідний рівень прибутку, так і пропонувати споживачам цінову політику, що дозволяє отримувати гідне харчування навіть родинам з низьким рівнем доходів.

Головною проблемою, на думку експертів ФАО, є якість продовольства, що знаходиться під безпосереднім впливом технологічних факторів. Розвиток технологій переробки призводить до збільшення обсягів використання продуктів, які підверглися інтенсивній технологічній обробці, що призводить до негативних наслідків у здоров'ї споживачів. В той же час необхідно відмітити, що ця проблема є проблемою розвинутих країн світу. В регіонах, що розвиваються, майже відсутні вертикальні інтеграційні процеси і головним чинником, що впливає на здоров'я є нестача харчування та низький рівень санітарії.

Згідно методології ФАО, головними елементами ланцюжка цінностей у продовольчій сфері (елементами продовольчої системи) є виробництво, постачання у роздрібній торгівлі, споживання. На кожному етапі існують свої підходи до поліпшення якості продуктів харчування та стратегічні елементи, які потребують ретельного аналізу та корегування в залежності від заявлених цілей розвитку інфраструктури забезпечення продовольчої безпеки.

Елемент «виробництва» охоплює такі складові: маркетинг, виробництво сировини, дослідницькі процеси, безпосереднє виробництво, менеджмент, фінансове обґрунтування. Серед головних напрямів підвищення ефективності в межах цього елемента виступають: покращення якості управлінської діяльності, сприяння розвитку сучасних інноваційних технологій обробки землі, впровадження нових агротехнічних засобів, створення комплексних фермерських господарств. Як стверджує Стадник М. «досягнення в АПК розвинутих країн світу показують, що завдяки ефективному використанню найновіших наукових розробок у галузях агротехніки, біотехнології і агроєкології та інтенсивному природокористуванню в аграрній сфері можливо значно знизити природо-, енерго- і фондомісткість сільськогосподарської продукції та підвищувати її конкурентоспроможність» [5]. Впровадження подібних методів дозволяє

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

створити умови для накоплення резервів продовольства, що в свою чергу сприяє підвищенню рівня продовольчої безпеки. Серед стратегічних елементів, які дозволяють реалізувати ці напрями, важливе значення має державна політика в сільськогосподарському секторі, приватні ініціативи, підтримка суспільства в забезпеченні програм сприяння доступу до продуктів харчування та підвищення його якості.

Елемент «постачання» охоплює такі складові: маркетинг, збереження, торгівля. Найбільші втрати продуктів харчування фіксуються на етапі проходження від «ферми» до роздрібною торгівлі, саме тому на цьому етапі повинні створюватися спеціальні механізми збереження продукції. Серед них, в першу чергу, переробка, упаковка та транспортування. В залежності від технологій, які використовуються в цих процесах, якість вихідного продукту суттєво відрізняється. Проблема зниження обсягів відходів, збагачення продуктів також вирішується на другому етапі ланцюжка цінностей. Серед стратегічних інструментів, що використовуються на цьому етапі, доцільно виділити міжнародне та національне регулювання якості продуктів харчування, національні системи оподаткування, які підтримують стандарти виробництва, транспортування і торгівлі, механізми, які підвищують безпеку, якість споживання.

Елемент «споживання» є найбільш складним з точки зору регулювання як на міжнародному, так і національному рівнях. Прийняття рішень споживачів в багатьох випадках є спонтанним, в деяких залежить від настанов, що сформувалися у суспільстві та найближчому оточення. На державу та суспільство покладається відповідальність за рекламу, навчання, соціальну підтримку. Інформування щодо доцільності та обсягів споживання, маркування є одними з найбільш часто вживаних методів управління процесами на цьому етапі. ФАО акцентує увагу на необхідності крім стандартних підходів використовувати механізми цільової продовольчої допомоги для специфічних категорій. Серед стратегічних інструментів необхідно виділити: створення та розвиток систем управління процесами сертифікації продукції, упорядкування рекламної діяльності, розвиток системи самоконтролю споживачів через проведення роз'яснювальної роботи у навчальних закладах.

Висновки та пропозиції. На сучасному етапі розвитку світової економіки вирішення проблеми забезпечення необхідного рівня продовольчої безпеки стає одним із чинників глобального зростання. Вирішення цієї проблеми залежить від ефективності сукупних дій багатьох акторів: міжнародних організацій, держав, урядів, виробників та споживачів. Розвиток інфраструктури забезпечення продовольчої безпеки, а саме виробництва, постачання та споживання на засадах використання стратегічних інструментів дозволяє створити передумови для підвищення рівня продовольчої безпеки. На першому елементі ланцюжка найбільш важливим є орієнтація виробників на підвищення якості продукції на підставі використання безпечних для споживача, виробника та зовнішнього середовища агрохімічних прийомів та речовин. Важливим є формування системи зберігання продукції. Крім того якість системи зберігання безперечно впливає на визначення рівня резервів і можливості використання в періоди найбільшого споживання. На другому елементі ланцюжка цінностей, коли здійснюється транспортування, зберігання, переробка, торгівля (оптова та роздрібною) найбільша увага має приділятися скороченню втрат, відходів, збереженню харчової цінності та збагаченню продуктів харчування. В залежності від механізмів та технологій обробки, пакування та транспортування визначаються можливості підвищення рівня продовольчої безпеки. Серед стратегічних інструментів головними є регулювання та оподаткування у цілях безпеки, ефективності та якості, підтримка інновацій в сфері розробки нових продуктів, виробництві та транспортуванні. На третьому етапі «споживання» найбільше значення має інформативна компанія щодо доцільності і якості споживання. Використання усіх запропонованих стратегічних інструментів дозволить підвищити рівень продовольчої безпеки як на національному, так і міжнародному рівнях.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Звіт ООН : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.un.org/ru/>.
2. Звіт ФАО : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.fao.org/publications/sofa/ru
3. Кожемякіна М.Ю. Інвестиційне забезпечення як основа розвитку аграрної економіки / М.Ю. Кожемякіна // Економіка АПК. -2009. -№12. - С.68-73.
4. Доклад ФАО «Воздействие на продовольственные системы для улучшения питания» 2013 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fao.org/docrep/018/i3301r/i3301r.pdf>
5. Стадник М. Ефективний розвиток сільського господарства - гарантія зміцнення продовольчої безпеки країни / М.В.Стадник // Економічні науки. - 2009.- № 2.- С.99-105.
6. Використання агропробничого потенціалу земель та забезпечення сталого розвитку агроєкосистем : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://netreferata.com/ukr/referat-3351.html>
7. Продовольча безпека : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/book/rozdil/rozd11.htm>
<http://ukrstat.gov.ua>.

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ТА НАУКОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Гребень С.Є., начальник відділу КРУ у Черкаській області (Україна)

Гребень С.Є. Основні тенденції розвитку інноваційного та наукового потенціалу регіонів України

В статті розглянуто основні особливості та функціонування інноваційної та наукової діяльності в регіональному розрізі за такими основними показниками їх розвитку, а саме: кількість організацій, що проводили наукові та науково-технічні дослідження і розробки; кількість організацій, які виконують наукові та науково-технічні роботи; розподіл кількості організацій, що виконували наукові та науково-технічні роботи, за секторами діяльності; розподіл організацій за галузями наук; кількість виконаних наукових та науково-технічних робіт за напрямками; кількість інноваційно-активних промислових підприємств; кількість працівників наукових організацій; кількість виконавців наукових та науково-технічних робіт; розподіл загального обсягу витрат за напрямками інноваційної діяльності; фінансування витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт за джерелами фінансування; обсяг реалізованої інноваційної продукції. Визначені ключові проблеми у формуванні й реалізації державної інноваційної політики в Україні.

Ключові слова: розвиток, регіон, інновація, наука, інноваційна діяльність, наукова діяльність, інноваційний розвиток, науковий розвиток.

Гребень С.Е. Основные тенденции развития инновационного и научного потенциала регионов Украины

В статье рассмотрены основные особенности и функционирования инновационной и научной деятельности в региональном разрезе по следующим основным показателям их развития, а именно: количество организаций, проводили научные и научно-технические исследования и разработки; количество организаций, выполняющих научные и научно-технические работы; распределение количества организаций, выполнявших научные и научно-технические работы, по секторам деятельности; распределение организаций по отраслям наук; количество выполненных научных и научно-технических работ по направлениям; количество инновационно-активных промышленных предприятий; количество работников научных организаций; количество исполнителей научных и научно-технических работ; распределение общего объема расходов по направлениям инновационной деятельности; финансирование расходов на выполнение научных и научно-технических работ по источникам финансирования; объем реализованной инновационной продукции. Определены ключевые проблемы в формировании и реализации государственной инновационной политики в Украине.

Ключевые слова: развитие, регион, инновация, наука, инновационная деятельность, научная деятельность, инновационное развитие,